

De vier pijlers van Kunst van Lezen

Om kinderen al vanaf jonge leeftijd in contact te brengen met lezen en literatuur, is in 2008 het project *Kunst van Lezen* in het leven geroepen. ‘*Kunst van Lezen* ontwikkelt blauwdrukken. We experimenteren en gieten onze ervaringen in modellen die overdraagbaar zijn binnen de bibliotheeksector’, aldus projectleider Adriaan Langendonk.

De Vereniging van Openbare Bibliotheken in Nederland (VOB) en Stichting Lezen kregen van het ministerie van OCW de opdracht *Kunst van Lezen* te coördineren. Projectleider Adriaan Langendonk wordt bij de uitvoering stevig ondersteund door beleidsmedewerkers van beide instellingen. Het programma wordt gefinancierd door het ministerie, dat daarvoor een deel van de vernieuwingsgelden bestemde (1 miljoen euro voor 2009) en andere middelen vrijmaakte. ‘Tot en met 2010 hebben we jaarlijks gemiddeld zo’n 2 miljoen euro te besteden’, aldus Langendonk.

BoekStart

Kunst van Lezen kent vier programmalijnen. Deze zijn gericht op versterking van de doorlopende leeslijn voor kinderen van 0-18 jaar en sluiten zoveel mogelijk aan bij instellingen voor opvoeding

en onderwijs. De eerste programmalijn is *BoekStart*, geïnspireerd op het Britse *BookStart*, waarmee maar liefst 90% van de Britse baby's wordt bereikt. *BoekStart* wil alle kinderen en hun ouders met boeken en lezen in aanraking brengen door ze actief te binden aan de lokale bibliotheek. ‘Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat *BookStart*kinderen het aanvankelijk lees- en taalonderwijs beginnen met een voorsprong die zij hun gehele schoolloopbaan behouden’, vertelt Langendonk. ‘Het programma is heel effectief. Alle ouders van pasgeborenen krijgen een brief van de gemeente, waarin ze uitgenodigd worden een koffertje met leesmaterialen op te halen bij de bibliotheek. Daarin zit een knisperboekje, een cd met liedjes en versjes, een boekenlegger en een informatiefolder. Daarmee kunnen zij thuis aan de slag.’

In Brabant is het afgelopen jaar in zes gemeenten met *BoekStart* geëxperimenteerd. Van de jonge ouders haalde 60% het pakket op in de bibliotheek. ‘Dat was boven verwachting; we gingen voor 50%’, glimt Langendonk. ‘Bij *BoekStart* maken ouders hun baby lid van de bibliotheek. Maar ook oudere kinderen en ouders zelf namen regelmatig een abonnement. Een mooi resultaat. Maar niet voldoende. Om deze leden vast te houden, moeten bibliotheken de baby's en hun ouders veel bieden. Bijvoorbeeld een babyhoek met een aankleedkussen, geschikte knisper-, bad- en stofboekjes

en boeken over opvoeding en verzorging voor ouders. Daarnaast zijn activiteiten voor de allerkleinsten van belang. Denk bijvoorbeeld aan voorleesochtenden.’

Om bibliotheekmedewerkers te leren inspelen op de behoeften van baby's en hun ouders ontwikkelde Cubiss - dat de pilot in Noord-Brabant begeleidde - een cursus. Deze wordt nu geschikt gemaakt om over te dragen aan PSO-medewerkers. Langendonk: ‘Zij kunnen hun kennis dan weer delen met bibliotheken.’ Ook heeft Cubiss een uitgebreide handleiding gemaakt voor bibliotheken die met *BoekStart* beginnen. Inmiddels is in Zoetermeer de tweede proef met *BoekStart* begonnen en binnenkort starten 22 Gelderse bibliotheken. ‘Dit jaar zullen we in alle provincies beginnen’, zegt Langendonk. ‘Gelukkig, want zo'n project heeft de grootste kans van slagen als het breed wordt gedragen.’

Idealiter geniet *BoekStart* straks dezelfde bekendheid als de Kinderboekenweek en doet iedere bibliotheek eraan mee. Belangrijk is dan wel dat de bibliotheken het project overal op dezelfde manier aanpakken en presenteren. Hiertoe hebben we onder meer banieren ontwikkeld, die ze kunnen ophangen. NBD|Biblion biedt een door Cubiss samengesteld pakket aan van 60 geschikte babyboeken; bibliotheken kunnen dat bestellen. Verder moeten bibliotheken de consultatiebureaus erbij betrekken. Die attenderen ouders nog eens extra op *BoekStart* tijdens het ‘taalgesprek’ in de zevende levensmaand van de baby. Ook komt er een presentatiemeubel met projectinformatie voor in de ontvangstruimte van het consultatiebureau. Bovendien kunnen consultatiebureaus de speciale *BoekStart*film vertonen, gemaakt door expert Elly van der Linden. ‘Als *BoekStart* landelijk goed wordt neergezet, is dat geweldige pr voor de bibliotheek, denkt Langendonk. ‘Je kunt de maatschappelijke rol van de bibliotheek er uitstekend mee profileren. Daarbij is *BoekStart* een fantastische ledenwerver en de letterlijke start van de doorlopende leeslijn. Tot nu toe was de babydoelgroep een witte vlek in veel bibliotheken. Met *BoekStart* komt daar een einde aan.’

Taalachterstanden

De tweede pijler van *Kunst van Lezen* zijn de 57 pilots rondom taalachterstandsscholen, uitgevoerd door 13 verschillende bibliotheken. Langendonk: ‘De gedachte achter deze projecten, begeleid door Lea Kessels, is dat bibliotheken hun expertise in de school brengen. Ze worden gefaciliteerd om een dienstverleningspakket aan te bieden op taalachterstandsscholen. Zo bezoekt in de regio Oosterschelde een bibliothecaris wekelijks vier basisscholen

Adriaan Langendonk:
‘Bibliotheken stimuleren een leesbevorderingnetwerk op te zetten, om leesbevordering structureel te verankeren’

met een boekenpakket, dat zij persoonlijk introduceert. Elders hebben leerlingen samen met een bibliothecaris de mediatheek van de school opnieuw ingericht. Ze beheren deze nu zelf. Het uitgangspunt is steeds dat de bibliotheek de school werk uit handen neemt door de leerkrachten te ondersteunen bij het lees- en taalonderwijs. In de praktijk blijkt dat overigens best lastig. Bijvoorbeeld omdat bibliotheekmedewerkers de pedagogisch-didactische vaardigheden missen die nodig zijn om een klas “bij de les te houden”. Margriet Chorus heeft uitgezocht hoe medewerkers het best voorbereid kunnen worden op deze taak. Samen met de ROC's wordt nu gewerkt aan een korte cursus voor huidige medewerkers. Bovendien vragen we de ROC's of zij in de opleidingen meer aandacht kunnen schenken aan pedagogiek en didactiek. Zodat de toekomstige bibliotheekmedewerkers dat al in hun bagage hebben. Verder ontwikkelt Jos Walta van De Boekenberg uit Eindhoven een *train-de-trainer* cursus voor PSO-medewerkers, zodat zij straks leerkrachten kunnen opleiden tot leescoördinatoren.’ Bibliotheken die meedoen aan de pilots zijn enthousiast. Langendonk: ‘Toch constateren we dat er meer tijd nodig is om de samenwerking met scholen structureel te maken. Daarom adviseren wij scholen en bibliotheken goede afspraken te maken om het lezen op school verder te versterken en deze afspraken vast te leggen in een convenant. Medio 2010 komen we met enkele modellen daarvoor.’

Cultuurhistorische canon

Het derde onderdeel van *Kunst van Lezen* heeft te maken met de door de commissie-Van Oostrom ontwikkelde cultuurhistorische canon. ‘Deze bestaat uit 50 vensters op het verleden. Bij elk venster is een lijst van geschikte boeken over dat tijdperk samengesteld. Langendonk: ‘Denk bijvoorbeeld aan een boek als *Oosterschelde, windkracht 10* van Jan Terlouw, over de watersnoodramp van 1953. Leerkrachten van de hoogste groepen van het basisonderwijs en de laagste groepen van het voortgezet onderwijs kunnen die boeken in hun lessen gebruiken. De bibliotheek vervult een hoofdrol in de collectievorming en de

fysieke presentatie van de geselecteerde boeken. Dit betekent onder meer dat de bibliotheken de canonboeken zoveel mogelijk in huis moeten hebben.’ Verder komen er digitale informatiekisten over de vensters, om de docenten te voorzien van achtergrondinformatie. Ook wordt een nieuw element toegevoegd aan de Nationale Voorleeswedstrijd: de ‘nieuwe schoolstrijd’, waarbij docenten voorlezen uit boeken van de canonlijst; de beste voorlezer wint. Langendonk: ‘Hiervoor is zeer veel belangstelling: een kleine 1300 scholen vroeg een informatiepakket aan.’

Netwerkvorming

Tot slot wil *Kunst van Lezen* de netwerkvorming bevorderen. ‘Dit is de schil rondom de andere drie onderdelen van het programma’, verklaart Langendonk. ‘Door bibliotheken te stimuleren een leesbevorderingnetwerk op te zetten, hopen we leesbevordering structureel te verankeren. Lokaal en bovenlokaal. We stimuleren bibliotheken om te investeren in relevante netwerken rondom leesbevordering en taalonderwijs. Bijvoorbeeld door ze te motiveren om aansluiting te zoeken bij de Lokale Educatieve Agenda, waarin scholen en gemeenten overleggen over educatie. Of de samenwerking te zoeken - of te intensiveren - met consultatiebureaus, kinderopvang, scholen, media, culturele instellingen, welzijnsector. De ervaringen die we hiermee opdoen, gaan we vastleggen. In Drenthe en Groningen is dat al gebeurd. Volgend jaar starten negen proefprojecten in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Ook die leveren vast zinnige input, die binnen de bibliotheeksector overdraagbaar is.’

Meer informatie: www.kunstvanlezen.nl, www.boekstart.nl, www.debibliotheken.nl/lezen/kunstvanlezen/overdrachtsdocumentboekstart

Tekst: Femke van den Berg
Foto: Gerrit Serné